

ILONA MATEJKO

AKTUALNO KANIOWSKIEJ IDEI WIECZNEGO POKOJU

Sebastian ukowski: *Praktyczne implikacje teoretycznych założeń wiecznego pokoju Immanuela Kanta w dobie globalizacji.* Toruń. Wydawnictwo Adam Marszałek, 2008, 94 s.

Praca Sebastiana ukowskiego stanowi pozycję z zakresu filozofii, stosunków międzynarodowych, politologii, a także historii i prawa. Traktuje o Kantowskiej idei wiecznego pokoju mającej charakter ponadczasowy. Porusza ważne problemy współczesnego świata wynikające z brakuładu międzynarodowego. Zawiera teoretyczne propozycje ich rozwiązania, powstałe na bazie odniesienia do myśli filozoficznej Immanuela Kanta.

Książka składa się z czterech rozdziałów poprzedzonych autorskim przedmowa, podzielonych na podrozdziały. W pierwszym z nich Sebastian ukowski rozważa dwie przeciwstawne sobie kategorie: wojnę i pokój, próbując dociec genezy owych zjawisk. Powiada, że dotychczas: „Przyczyn wojen, tak jak przesłanek pokoju, poszukiwano w naturze człowieka, państwa (jego systemie ekonomicznym lub politycznym) oraz, a może przede wszystkim, w warunkach funkcjonowania państwa w rzeczywistości międzynarodowej” (s. 8). Na podstawie tego przedwiadczenia dokonuje analizy trzech dominujących w nauce o stosunkach międzynarodowych wizji rzeczywistości międzynarodowej, nazywanych często paradygmatami.

W pierwszej kolejności autor przedmiotem swoich refleksji czyni wizję liberalną opartą na doktrynie „wewnętrznej analogii”. Zgodnie z jej założeniami pokojowe stosunki między jednostkami w ramach państwa mogą wpłynąć także na ich zaistnienie między narodami. Umocnieniu owych stosunków na szczeblu międzynarodowym sprzyja zarówno współpraca gospodarcza między demokracjami, jak i współzależność

no . Istniejąca dziś kwestia harmonii interesów sprawia, że społeczeństwa nie są zainteresowane wojną z racji strat, jakie mogłyby im przynieść. Pokój dla liberałów oznacza więc, zdaniem Sebastiana Łukowskiego, demokrację, wojna zaś jest elementem polityki państw niedemokratycznych, gdy przyczyną owego zjawiska tkwi w ich naturze.

W odmienny sposób definiuje powyższe kategorie realności, o czym mowa w dalszej części pracy. Pokój, w ich ujęciu, to stan odwrotny do wojny i oznacza jej brak. Jeden z czołowych przedstawicieli tego stanowiska, Reinhold Niebuhr, twierdził: „sen o wiecznym pokoju i braterstwie nigdy nie ziści się w pełni” (s. 12). Przyczyną tego stanu rzeczy upatrywał w anarchicznej strukturze systemu międzynarodowego, powodującej wojny. Zasadniczą różnicą między wizją realistyczną a idealistyczną polega więc przede wszystkim na tym, że pierwsza z nich postrzega rzeczy takimi, jakie one są, druga natomiast patrzy na świat przez pryzmat tego, jaki być powinien.

Trzeci z głównych wizji teoretycznych w stosunkach międzynarodowych rozważanych przez Sebastiana Łukowskiego jest radykalizm. U jego podstaw leży założenie zaczerpnięte z filozofii marksizmu, iż wojnie globalnej można zapobiec poprzez wprowadzenie w życie w stosunkach międzynarodowych zasad pokojowego współistnienia. Najważniejsza z nich traktuje o konieczności wyrzeczenia się wojny jako środka rozstrzygnięcia sporów państwami.

W rozdziale drugim, złożonym z trzech części, autor przedstawia aspekty biografii oraz poglądy filozoficzne jednego z największych myślicieli niemieckiego Oświecenia, jakim był Immanuel Kant. Koncentruje się głównie na jego koncepcjach etycznych, na bazie których stworzył on swoją naukę o państwie oraz teorię prawa międzynarodowego. Myśli filozofa dotyczące tej problematyki zostały ujęte w dziele *Ku wiecznemu pokojowi. Zarys filozoficzny*, które to Sebastian Łukowski, po uprzedniej charakterystyce idei wiecznego pokoju w dziejach ludzkości, dokładnie analizuje. Omawia poszczególne rozdziały owej pracy, zawierające artykuły preliminarne i definitywne formujące warunki, których spełnienie jest niezbędne do uzyskania wiecznego pokoju. W grupie artykułów wstępnych Immanuel Kant umieścił m.in. zakaz nabywania przez państwa innych państw „drog spadku, zamiany, kupna i

darowizny”, jak te zaciągania przez nie długów państwowych dla celów wojennych. Sformułowane przez filozofa artykuły definitywne postulowały natomiast zorganizowanie państw na zasadach republikańskich, oparcie prawa międzynarodowego na federalizmie wolnych państw oraz wprowadzenie prawa powszechnej gościnności.

W tym trendem rozwojowym współczesnego świata, stwarzającym, z jednej strony, nowe możliwości, z drugiej zaś, trudne do opanowania zagrożenia, jest globalizacja, będąca tematem rozdziału trzeciego. Zjawisko to, ponieważ wywołuje liczne kontrowersje wśród badaczy, nie posiada w literaturze przedmiotu jednolitej definicji. Nie jest ono równie jasne, do czego przekonuje czytelnika Sebastian Łukowski, całkowicie nowym fenomenem w historii świata. Początki globalizacji sięgają bowiem swymi korzeniami do okresu pierwszych wielkich odkryć geograficznych w XV w. lub rewolucji przemysłowej w XVIII w. Pojawienie się tego zjawiska zapowiadało wiele koncepcji badawczych, wśród których najbardziej godną uwagi, ze względu na podjętą w pracy problematykę jest, zdaniem autora, „liberalna teoria pokoju”, stworzona przez Bruce’a Russetta oraz Michaela Doyle’a.

Dalsza część recenzowanego rozdziału może być odpowiedzią na pytanie: w jakich obszarach stosunków międzynarodowych procesy globalizacyjne odgrywają największe role, oraz jakie niesie ze sobą zmiany? Według Sebastiana Łukowskiego, globalizacja najbardziej zaznaczyła się w dziedzinie handlu, kultury i bezpieczeństwa. Ekonomiczny jej aspekt ma szczególne znaczenie, gdy poprzez wymian handlową, przepływ kapitału, technologii, następuje integracja rynków oraz wzrost zależności państw od siebie. W sferze kulturowej zjawisko to odznacza się mniejszą intensywnością i zasięgiem, ale widoczne jest w tzw. procesie „unifikacji świata” mającym charakter hegemoniczny. Mocarstwa imperialne podporządkowują bowiem własnym modelom kulturowym odrębne wzorce cywilizacyjne państw słabych, co w konsekwencji prowadzi do ich tzw. „westernizacji” lub „amerykanizacji”. W dziedzinie bezpieczeństwa wpływ globalizacji nie jest jednoznaczny. Przyczyną tego stanu rzeczy autor upatruje w fakcie, iż z jednej strony zjawisko to powoduje wzrost zależności państw od siebie, co zmniejsza prawdopo-

dobie stwo wyst pienia pomi dzy nimi wojen, z drugiej za mo e do nich doprowadzi , gdy zaostrza wiatow konkurencj .

W pierwszej cz ci rozdziału czwartego Sebastian ukowski zajmuje si kwesti bada nad pokojem prowadzonych przez uczonych na przełomie wieków. Zauwa a, e szczególnego impulsu do ich rozwoju dostarczyła druga wojna wiatowa oraz okres „zimnej wojny”. W wyniku owych wydarze doszło bowiem do powstania dyscypliny naukowej zwanej „polemologi ”. U jej podstaw le y zało enie, i wiedz o istocie pokoju mo na uzyska poprzez badanie konfliktów. Nasuwa si wobec tego pytanie: co mo e sta si ich przyczyn w najbli ej przyszło ci? Wybitny politolog ameryka ski Samuel Huntington głosił, e b d to ró nice kulturowe i cywilizacyjne, które doprowadz do upadku cywilizacji Zachodu. Sebastian ukowski nie zgadza si jednak z t wizj twierdz c, i warto ci stworzone przez wiat zachodni, tj. demokracja przedstawicielska, indywidualizm czy pluralizm społeczny nie zostaną odrzucone przez inne cywilizacje, m.in. dlatego, e ich recepcja mo e przyczyni si do rozszerzenia przestrzeni wolnej od wojen.

Dwie ostatnie cz ci omawianego rozdziału s krytycznym spojrzeniem na szanse i ograniczenia w urzeczywistnieniu Kantowskiej idei wiecznego pokoju we współczesnym wiecie. W ich ramach autor dowodzi, e niektóre z jej postulatów zostały ju po cz ci zrealizowane lub s temu bliskie. W ród nich wymienia m.in. sposób obecnego konstruowania traktatów pokojowych, który jest o wiele bardziej sprawiedliwy dla zawieraj cych go stron ni to miało miejsce w przeszło ci. Podkre la równie , e „dojrzałe” demokracje uciekaj si coraz cz ciej do rozwi zywania swoich konfliktów w drodze porozumienia, a nie wojny. Zwraca jednocze nie uwag na istnienie jeszcze wielu przeszkód w urzeczywistnieniu wiecznego pokoju. Do najpowa niejszych z nich zalicza ró nice kulturowe oraz sztuczne bariery i ograniczenia w handlu, które hamuj relacje mi dzy pa stwami.

Podsumowuj c, mo na stwierdzi , e ksi ka Sebastiana ukowskiego stanowi interesuj c pozycj wydawnicz . Autor podejmuje w niej bowiem wiele wa nych problemów badawczych, które przekonuj co rozwi zuje. Praca ta, poniewa została napisana ywym i jasnym j zykiem, jest zrozumiała dla czytelnika. Zaopatrzona w bogat biblio-

grafi umoliwia poznanie ródeł, które stanowiły podstaw wywodów autora. Nie stanowi jednak lektury łatwej, gdy ma charakter interdyscyplinarny. Obejmuje wiedz z wielu dziedzin, co wiadczy o wysokim poziomie erudycji jej twórcy. Poza wieloma zaletami posiada jednak pewne wady. Najbardziej widoczny z nich jest znaczna liczba błędów literowych oraz fakt, iż tytuły podrozdziałów zawartych w rozdziale czwartym nie odpowiadają swojemu kolejno następującemu tytułowi zamieszczonemu w tym rozdziale w spisie treści.

Dlaczego więc Kantowska idea wiecznego pokoju może być uznana za aktualną? Ponieważ wyprzedza ona swoimi założeniami rzeczywistość społeczną i polityczną w jakiej powstała - odpowiada Sebastian Łukowski i wnosi tym samym wiele cennych spostrzeżeń na temat realizacji jej postulatów. Ów cel może zostać osiągnięty, jeżeli tylko ludzkość będzie kierowała się w swoim postępowaniu racjonalnymi oraz moralnymi przesłankami. Urzeczywistnieniu owych postulatów sprzyjają niewspółmiernie warunki współczesnej globalizacji, w których przybierają one coraz mniej utopijny charakter.

Praktyczne implikacje teoretycznych założeń wiecznego pokoju Immanuela Kanta w dobie globalizacji to książka, którą warto przeczytać. Praca ta podejmuje bowiem niezwykle ważny temat, który w miarę upływu czasu zyskuje coraz bardziej na znaczeniu. Stanowi cenne źródło wiedzy o problemach współczesnego świata, skłaniając do refleksji nad nimi.